L 11:4

Arthur Thesleffs papper. 13.

Zigenarmusiken 16 bl.

Zigenarmusiken.

C:12

Av

Arthur Theleff.

Finsk Vidskrift har genom dr Rolf Lagerborg fått mottaga nedanstående postumma uppsats av Arthur Theleff. Dr Lagerborg har ordnat artikeln och medelat följande:

Som det internationella sällskapet för Zigenarforskning Gypsy Lore Society inför ungefär en försäsongen, huruvida icke den bortgångne zigenologen Theleffs efterlämnade samlingar kunde bearbetas för publikation. Vid en första undersökning af samlingarna i fråga antröffades nedanföljande uppsats, det enda ~~dock~~ dessamma innehålla i trycksfärdigt skick. ~~Uppsatsen~~ Måhända är fragmentet ett kapitel till den populära zigenaretnografi, för ~~vi~~ hvilken Theleff torde betingat sig förlag i Sverige.

Korrekturen till Dr R. Lagerborg

Ofty! Hangö

Finsk Vidskrift
maj-juni 1922

petit

1954/32

KUNGL. BIBLIOTEKET

7)

A. Thorlaff:

Posthum uppsats om

Zigenarmusiken

mept

publicerat i Finsk Tidskrift

maj-juni 1922

Redaktion: Regeringsg. 3A Tel. 1533

Finsk Tidskrift

för Vitterhet, Vetenskap, Konst och politik
Grundad 1876

Expedition: Georgsgatan 27 Tel. 4466

utgifven af R. F. v. Willebrand

Sekreterare Holger Nohrström

Helsingfors, den 2 juni 1922

H. Herr Doktor Rolf Lagerborg
Hangö

Finsk Tidskrifts redaktion har härmed äran till Eder öfversända honorar

Fmk 175:— för ~~Eder~~ Arthur Theslefs "Zigenarmusiken"

i tidskriftens maj-juni-häfte 1922

Benäget kvitto härå emotses.

Högaktningsfullt

Holger Nohrström

Hjärtliga hälsningar.

~~Zigenarnas musik.~~

Uppgifter om zigenarmusiken gå så långt tillbaka i tiden som till de första omnämnanden om zigenare i allmänhet i litteraturen, eller till den persiska skalden Firdusi, hvilken lefde i det 10:de århundradets ~~efter vår tideräk-nings~~ början. Denne persiske skald berättar i sitt national-historiska epos Scanameh, huru den persiske konungen Bahrangur (omkring år 420) sände bud till en indisk konung Kanodsche med anhållan om att denne skulle sända honom några spelmän, som kunde uppmuntra hans bedröfvade undersåtar med sång och musik. Efter denna anhållan kommo 12000 Luris, både män och kvinnor, från Indien till Persien, hvarest de sedan troligen förblefvo. Luri eller Luli heta zigenarna i Persien ännu i denna dag.

Redan under korstågens tid omtalas zigenare af från Jerusalem hemvändande korstågsfarare. De första skildrarna beskrifva dem som ett nomadfolk och framhålla framför allt deras rykte som utmärkta musikanter.

Från 15:de århundradet omtalas särskilda fester i Ungern, vid hvilka zigenare utmärkte sig genom sitt spel. År 1550 uppträdde en zigenare, vid namn Karman, en virtuos med ovanliga anlag, hvilken hans gynnare Beg Uluman hedrade med stora rikedomar, och det säges, att ehuru det funnits ofta förträffliga fiolspelare bland zigenarna, kunde dock ingen mäta sig med Karman.

Det finnes en beskrifning öfver ett festtåg med anledning af fredsunderhandlingar i ett turkiskt härläger vid Budapest år 1584, hvarvid tre zigenare gingo framför tåget, den mellersta slog på en luta, de två andra spelade hvar på sin lilla fiol och sjöngo de därvid med ~~en~~ barbarisk stämma. Detta visar att zigenarna voro tålda af turkarna, och att deras musik var välkommen. Förvånansvärd är uppgiften, att dessa zigenare sjöngo. Det göra zigenarna icke i Balkanstaterna, endast de ryska zigenarkörerna sjunga inför offentligheten.

~~Zigenarnas poesi.~~

Man kunde tro, att zigenarna, detta halfbarbariska folk, som står på en mycket låg social nivå, skulle sakna en national poesi. Men redan Sulzer och Grellman hade i slutet af 1700 talet en ~~dunkel~~ aning om existensen af en folkpoesi hos zigenarna.

En noggrannare kännedom om zigenarpoesiens väsen har erhållits först under den senaste mansåldern. Särskildt har engelsmannen Leland gjort sig förtjänt af hopsamlandet och publiceringen af zigenarvisor. Vidare kunna nämnas v.Melzl, Wlislocki, Müller, Miklosich, och Szasz.

Zigenarvisorna förete tanke- och känslostämningar, som öfverensstämma med allmänt mänskligt tänkande och känande. Där återspeglas naturen och hennes förhållande till människor, där gifvas uttryck åt sociala betingengelser och öfver förhållandena till universum. Starkast och mest ingående framträder naturuppfattningen och i allmänhet zigenarnas förhållande till naturen. Zigenarnas uppfattning härvidlag är den lägsta naturalismen. Zigenaren är en naturens slav.

I de visor som beröra de sociala förhållandena, framträda de mest elementära känslor, kärleken till slägt, föräldrar och barn. Om det i zigenarvisorna kan spåras någon yttring af religiösa känslor är det ett inflytande från kristendomen, något främmande, som har trängt in.

Den yttre formen för denna folkdiktning är ~~för det mesta~~ merendels af primitiv art. Företrädesvis bildas verserna af fyra trochäer. Den metriska indelningen är icke strängt iakttagen.

Zigenarvisorna kunna indelas i kärleks-, klago-, dans- och reflekterande visor. Schwicker säger, att zigenaren älskar endast en gång af fullt hjärta; endast en gång koncentrera sig hans andliga känslor och finna ett uttryck i föreningen med ett älskadt kvinnligt väsen. Annars är hans kärlek rent djurisk. Det finnes sånger , som handla om, huru zigenaren har förfört sina systrar, till och med sin mor.

Hvad beträffar klagovisor och natursånger uppfattas naturen som en hård och sträng härskare. När zigenaren besjunger naturen förekomma ytterst sällan uttryck af glädje och lycka, utan i öfvervägande gard klagolåt.

Zigenarnas dansvisor äro äfvenledes enkla och innehållslösa, äfven här spelar melodien hufvudrollen. Unga och gamla utföra i tältets närhet egendomliga danser. Barnen taga händer och fötter till hjälp och slå händerna mot foten vid slutet af hvarje vers eller vid något kraftigt moment i visan. De jubla af glädje för att strax därpå sucka och stöna, allt efter dansvisans innehåll.När sången tystnar och violinens toner upphöra, så draga sig de äldre åter in i tältet, där de försjunka i ett stilla dåsande. Sådana danser äro i regel af mycket ~~oanständig~~ lascir art och förråda en fullständig brist på skamkänsla eller anständighet, hvilket gäller bägge könen.

I zigenarvisorna förekomma ofta ömma uttryck för kärleken till modren. Modrens död försätter zigenaren i den största sorg. Gentemot fadren hyser han fruktan och ångest, mellan dem båda saknas hvarje intimare förhållande.

Zigenaren besjunger icke sin hustru, af henne har han endst besvär, och om henne sjunger han klagovisor. Rent sinnliga njutningar af mat och dryck besjungas ofta. För violinens betydelse och dess toners trollmakt finnas många rörande visor.

har det sagts och med skäl, det är deras musik.

Zigenarnas ~~musik har blifvit kallad deras~~ nationalepos. Deras musikaliska anlag äro rent af fenomenala. ~~Genom den store kompositören Frans Liszts ingående undersökningar har karaktären af den värkliga zigenarmusiken blifvit nogare känd, och kunna vi här i några grunddrag följa Liszt.~~ (från sid. 3

Nyrad

Zigenarmusiken saknar enligt honom helt och hållet något system för modulationen. Zigenarna erkänna i sin konst lika litet som i sitt lif några dogmer, lagar, regler, discipliner. Någon formel, något recept, gifves ej. Deras konst är för dem ett förandligadt språk, en mystisk sång, som endast för de invigda är förståelig. Inga yttre hänsyn få ifrågakomma. De spela och sjunga af sin egen lust för att meddela hvarandra sina känslostämningar, några skrankor tåla de här lika litet som på något annat område. De äga en den mest ursprungliga tonskala. I deras musik finnas inga föreskrifter, allra minst om det gäller de förmedlande öfvergångarna från en tonart till en annan. Hvar sådant kan spåras är det ett lån från modärna kompositioner. Öfvergångs-accord saknas i allmänhet i den äkta och ursprungliga zigenarmusiken. En skolad musiker blir ~~blir~~ öfverraskad, han blir häpen och säger: "Det vore ju ganska vackert, om det blott vore riktigt." På liknande ~~ord~~ yttrande svarade Liszt en gång en konstförfaren musiker i korthet ungefär följande: "Man kan äfven lösslita sig från inbillade skrankor, hvilka från början icke ägt bestånd, och som icke kunna räcka i evighet. Zigenarna störta från en tonskala till en annan långt aflägsen utan någonslags öfvergång. Deras själstillstånd återspeglas häri."

Det enligt Liszt mest karaktäristiska i zigenarmusiken utgöres af tre moment: De i den europeiska harmonien fullständigt obekanta intervallerna, de för zigenarmusiken typiska rytmerna och de orientaliska, synnerligen yppiga fioriturerna.

Mollskalan innehåller företrädesvis den **öfverstigande** kvarten, den förminskade sexten och den **förminskade septiman.** Genom den första får harmonien ett underbart skimmer, ja, en bländande glans. De trefaldiga modifikationerna i en sådan harmonips intervaller äro för den europeiska musiken någonting okändt. Liszt säger vidare, att det vore hopplöst att för de musikaliskt bildade söka förklara verkan af kvarten, sexten och septima i zigenarnas musik.

Det som fängslar åhöraren i zigenarmusiken är rikedomen, friheten, mångfalden och smidigheten i rytmen, hvilken icke förefinnes i någon annan musik än just i zigenarnas. Rytmerna vexla oupphörligt, de korsa hvarandra; ~~de gifva nyanserade uttryck~~ från för den vildaste häftighet ~~ända till~~ så de öfver i den invaggande dolezzan och den mjuka smorzandon, från krigisk uppmuntran till dans, från triumfmarsch till liktåg. Den fackbildade musikern blir förvirrad af de märkvärdiga modulationerna.

Hufvudinstrumenten i en zigenarorkester utgöra fiolen och cymbalen. Cymbalen är ett aflångt, fyrkantigt bräde, försedt med strängar, hvilka slås med kulor, som man fäste på ~~pro vidfästade stänger~~ pinnar. Liszt antager, att detta instrument otvifvelaktigt härstammar från orienten. I de äldsta krönikor na, rörande zigenare finnas mycket noggranna beskrifningar öfver detta instrument, ~~som~~ vilka ~~hå~~ för ~~tre~~ århundraden sedan sågo lika ut som i dag. Cymbalen förekommer endast i sydöstra Europa, den skall alltid medfölja en zigenarorkester, i vissa trakter bäres den på ryggen. Det viktigaste instrumentet är dock fiolen, som anträffas hos zigenare i alla land och alla världsdelar. Af stort intresse är otvifvelaktigt en af den kände musikkrit~~erna~~ikern C.G.Nyblom i Stockholm framkastad tanke (icke publicerad), att violinen infördes till Europa genom zigenare. Detta stråkinstrument var okändt under forntiden och medeltiden, men kom till Europa vid tiden för zigenarnas framträdande i nämnda världsdel.

Fiolen och cymbalen äro alltid hufvudinstrumenten i en zigenarorkester. Alla öfriga instrument tjäna endast till att förhöja harmonien. Man kan finna messingsinstrument, violoncell och kontrabas i en orkester, och en klarinettspelare har ej någon obetydlig roll.

Den äkta zigenarmusiken är helt och hållet af improviserad art. Zigenarens själ går ~~helt och hållet~~ fullständigt upp i de toner och melodier, som stråken framtrollar. Så snart han ställer fiolen vid bröstet, är det som skulle allt hans blod utströmma, hans hjärta klappar i harmoni med tonerna, den omgifvande åhörarskaran är för honom likgiltig, han slutar först, då han tröttnat. Men äfven kan det hända, att han lägger märke till publikens stämning. Visar sig publiken oförstående, så improviserar han vidare, accompanjerad af orkestern, hufvudsakligen till sin egen förnöjelse. Om notskrift har den ursprungliga zigenaren ej den dunklaste aning, lika litet som om det skrifna ordet eller grammatiken i hans språk.

Liszt har en gång uttryckt en fantastisk tanke, att det är genom musiken zigenarna vilja höja sig upp från pariastammens förnedringstillstånd.

Med noter kunna knappt de äkta zigenarmelodierna uppteckas. De skrifvas dock och de tryckas, och resultatet blir ej det äkta, ej det verkliga, då såsom nämndt i zigenarmusiken finnas modulationer, intervaller, dissonancer, som äro okända i den europeiska musiken.

I intet land på jorden har zigenarmusiken uppnått, eller kanske bibehållit en sådan formfulländning som i Ungarn. Där äro zigenarna de enda, som prestera musik. Hvarje by har sin egen zigenarorkester, och i städerna musicera många och ofta berömda zigenarkapell. Under de senaste mansåldrar ha en mängd s.k. ungerska zigenarkapell börjat gifva gästroller i europeiska och utomeuropeiska städer; ~~hvilka~~ de i regel prestera en parodi på den äkta zigenarmusiken. Flertalet medlemmar äro icke zigenare, och de spela efter noter, hvilket den äkta zigenaren aldrig gör.

Då Liszt en gång besökte ett zigenarläger i Ungarn, hade han med sig några hästar och några påsar ärter som presenter åt zigenarna. Under höga askar, bland brokig ljung tillbrakte han några timmar för att åhöra zigenarorkestern, som ackompanjerade kvinnornas danser. Han öfverraskades af den måltid, som bjöds honom: saftigt kött och aromatisk honung. Så följde frenetiska hopp, kullerbyttor, - verkliga slag utkämpades. ~~Verkliga~~ Riktiga megäror, klädda i lumpor, tandlösa, med utbredt hår, med tårfyllda ögon, med händer som darrade som asplöf, dansade vilda, otroliga "sarabander" för dessa gåfvor. Männen, som erhållit hästarna till skänks, visade sina vackra tänder och kastade sina mössor högt i luften. Så begynte de dansa "frischkas", hvilken så småningom stegrades till den vildaste dans och slutade i en extas, som endast kan förliknas vid dervischernas.

Endast få zigenare ha uppnått världsrykte som virtuoser; bland dem står främst Bihary (1769 - 1827). Men säkert ha tusen och åter tusen spelat som fullländade virtuoser, men deras toner ha förklingat i skogens sus eller bland pusztans fläktar, hörda af endast obildade byinvånare. Bihary var den, som förde ryktet om zigenarkonsten till dess högsta höjd. Genom honom fördes den till slotten, till kröningsbalerna, genom honom blef zigenarmusiken en nationell stolthet i Ungarn. Flera gånger blef hans orkester kallad till hofvet i Wien. Då honom erbjöds någon kejserlig ynnest, svarade han: adelsbref, men för hela orkestern, om det var af en ädel välvilja för de sina, eller af en seg pariastolthet förtäljer ej historien. Adelsman blef han emellertid icke. År 1824 vrickade han sin arm, och därmed tystnade hans fiol för alltid. Han dog i fattigdom, alla juveler och dyrbarheter hade gått honom ur händerna. Fiolen lämnade han dock aldrig ifrån sig. Inga af hans kompositioner äro upptecknade. Han hade hvarken tid eller tålamod att ~~skrifva~~ låta ned sina ingifvelser.

I Ryssland är det hufvudskligen sången jämte några stråk- och knäppinstrument som äro uttrycksmedlen för zigenarnas musik. I motsats till förhållandet i Ungarn spela musikinstrumenten en underordnad roll.

Zigenarkörerna i St.Petersburg och hufvudsakligen i Moskva äro världsberömda. Hvar och en kan dock icke vara i tillfälle att åhöra en verkligt utbildad och skolad sådan. Det är den rike mannen förunnadt. Visserligen pläga delar af en sådan kör gifva konserter i landsortsstäder, men helhetsintrycket blir aldrig detsamma. Det finnes äfven i Ryssland kringresande mindre zigenarkörer, hvilka dock aldrig kunna prestera något närmelsevis liknande som de berömda körerna i de båda storstäderna.

I Moskva och St.Petersburg ha de bildsköna, formfulländade zigenarsångerskorna ofta spelat en stor och ödesdiger roll inom de rikaste och högsta kretsarna. Miljoner ha offrats på fester och bjudningar, på smycken och resor - förspillda miljoner. Många furste- och grevesöner ha förslösat sitt fädernearf på en chimär, på en såpbubbla. Många äro de som i följd af sin zigenarkärlek slutat sitt lif genom själfmord. Och de äro icke få, som ingått äktenskap med en bedårande skönhet från en zigenarkör. Man kunde räkna sådana äktenskap i dussintal inom den högsta aristokratien, ~~såsom furst Gagarin, grefve Tolstoi (icke Leo)~~

Liszt ställer deras musikaliska prestationer mycket lägre än de ungerska zigenarnas. Det var då. Under det senast gångna halfseklet hafva de under framstående dirigenter af ~~zigenarras~~ deras egen eller af halfblod särskilt utvecklat sig ~~särskilt~~ mycket. Världsrykte hafva dessa körer emellertid nu, och onekligt besitter deras sång någonting hänryckande, tjusande, bedårande, någonting exotiskt. Grundstämningen i denna sång är densamma som i de ungerska zigenarnas stråkmusik. Vemod, vildhet, extas. Vissa melodier sluta med dans, där sångerskorna utföra rent vilda, extatiska danser.

Zigenarvisorna börja i regel sakta och dämpadt. De äldre kvinnorna, som finnas i kören, deltaga i början allsicke i sången, först senare blanda de sig in i de yngres melodier, och genom dem upphetsas stämningen småningom. Rytmerna bli hastigare, där finnas afbrott och förlängningar, som sluta i öfverraskande crescendo. Under tiden frambrusa unisona saltareller i svindlande kretsar. Dansen går i vindningar, i hjulrörelser, ~~i svindlande kretsar~~ för att med en sista rest af andningsmöjlighet sluta i en sista rond, tills alla, bedöfvade och andlösa sjunka ned till marken. Så har i korthet Liszt beskrifvit en zigenarbackanal i Moskva. I våra dagar går det mycket lugnare och säfligare till, äfven då tusenden och åter tusenden rubel offras på en enda natt.

Påfallande är att orden till de ryska zigenarmelodierna äro ryska. Frågar man någon af dessa zigenare, hvarför de ej sjunga sina visor på sitt eget språk, får man vanligen till svar, att det är endast på ryska de kunna sjungas. Och dock finnes det många zigenarsånger borta i det djupa Ryssland, som sjungas på zigenarspråket. Men sådana föredragas icke i konsertsalar.

I Ukraina har zigenarsången en något annan prägel. Folkkaraktären är mera vemodsfull, och parallelt med folkets karaktärsdrag går äfven zigenarsången. Den är långsammare, släpigare, nästan utan några vilda, extatiska utbrott. Redan där kan man, men blott i sällsynta fall, påträffa cymbalen. Balalajkan används däremot rätt allmänt af zigenarna.

I Rumänien tyckes zigenarmusiken stå på ett vida lägre stadium än så väl i Ungarn som i Ryssland. Om den försämrats under tidernas lopp, eller alltid spelat en underordnad roll är svårt att säga.

Den italienska sångerskan Catalani blef så betagen af en zigenarskas sång i Moskva,, att hon förärade af henne en dyrbar schal åt henne, hvilken hon sjelf hade fått af påven med orden: "Den var bestämd åt en oöfvertäffad sångerska." Catalani sade vid öfverlämnandet till zigenerskan: "Efter det som jag nu har hört, kan jag icke bära den vidare."

Paul de Saint-Victor skildrar den ryska zigenardansen på följande liffulla sätt: "Kairos Alméer blekna, säger man bredvid Moskvas zigenerskor. De förtrolla stadens ungdom och göra samma härjning i deras fädernearf som ett fientligt anfall. Det är ett mod, ett raseri att hafva dem vid fester. De utföra där Herodianska dansar, sådana dansar som deras, hvilka blifvit stuckna af tarantlar. Luften antändes för fläktarna af deras klädningar, deras vansinniga blickar, deras lättfärdiga rörelser lofva en eldig vällust. En frosskakning af kärlek genomgår salen, hufvudena förvirras, hjärtan klappa, man kastar hela händer fulla af guld och juveler för deras fötter . . . de förblifva kalla som salamandrar dansande i ett kolfat. De fly, efter att hafva tändt denna stora eld, och den, som skulle följa dem, då de utgå från dessa balar, skulle se dem skynda långt bort öfver slätten mot ett nattligt läger, eller förena sig med en svart lindansare, som snarkar i gödselhögen vid ett ställ. Det är elakhet i deras nervretande dans; man skulle kunna säga, att dessa grymma danserskor roa sig åt att reta upp lidelsen och pina begäret. Deras älsklingsdräkt tyckes vara en bild af deras vilda lek. Det är en kjol, beströdd med stycken af rödt tyg, klipta i hjärtform, krossade hjärtan, genombrutna hjärtan, hjärtan, fångade som fjärilar under dansens flykt, brända vid dessa strålande ögons eld och uppfästa med förtrollade knappnålar på den lysande kjolen, som har förledt dem; fientliga hjärtan, utställda på det lättfärdiga lifstycket, liksom giaurhufvuden mellan tinnarna på seraljen; ett helt juvelskrin af mördade hjärtan, uttömdt öfver den grymma skönhet, som smyckar sig ~~därmed~~ dem, liksom pantern med fläckarna på sin hud."

Hvad för öfrigt beträffar zigenarmusiken i de ständigt söndersplittrade Balkanstaterna, varierar densamma icke efter de politiska gränserna utan efter etnografiska förhållanden.

I de områden, där turkisk nationalitet öfverväger, använda zigenarna företrädesvis flöjt och tamburin. Fiolen saknas dock aldrig hos ett zigenarfölje.

Ju längre man kommer från turkiskt område, desto mer gör sig fiolen gällande, tills den slutligen dominerar i Ungern efter många mellanetapper.

Ett egendomligt instrument kan man ibland få se hos zigenarna inom turkiskt periferi-område: En kort cylinder af lergods med ett stycke hud spändt öfver ena öppningen. På denna hud slås med vänstra handens flatsida och med högra handens fingrar, någonting liknande bom, tap-tap, bom, tap-tap. Detta som ackompanjemag till fiolernas och flöjternas toner.

Från 1. 8a I

En olöst fråga kan ställas: är det forngrekisk musik, som lefver kvar, eller ~~är~~ det inflytande från zigenarnas musik? ~~som lever kvar~~ på Balkan?

Till 1. 8a

Det är nog så förvånande, att inom de små Balkanstaterna finna i musiken, icke blott hos zigenarna, utan äfven hos folket, inom kyrkan, intervaller, mindre än en halfton.

Hos det mest isolerade af alla Balkanfolk, albanerna, finnas i musiken en massa mellantoner och små intervaller, som ingen vesteuropé kan återge, hvarken i ~~röst~~ sång eller i skrifna noter. Att transkribera en sång med europeiska nottecken är ogörligt, endast hälften af det verkliga kommer fram.

~~Hvad nu särskildt beträffar zigenarmusik på Balkan är det fullständigt omöjligt att transkribera densamma i det europeiska notsystemet. Hälften af charmen är borta. Man må tänka sig pianotoner skrifna i noter!~~

Zigenarmusik omöjlig att återge med pianonoter.

Från 1. 8a II

Till s. 8 I

Zigenarmusiken på Balkanhalfön varierar åtskilligt allt efter landet. Man hör mera fiol – på sina håll mycket väl spelad – i Serbien t.ex. och mera flöjt och tamburin (tom-tom) i utkanterna av europeiska Turkiet. Sommaren 1908 vid en fest i Devich Monastery icke långt från Djakova spelade ett zigenarband hela tiden. Ett instrument bestod av en kort cylinder av lergods med ett stycke hud spänt över ena öppningen. Denna slogs med vänstra handens flatsida och med högra handens fingrar: någonting liknande bom, tap-tap, bom tap-tap. Den markerade denna rytm i timmar med oharmhärtig ihärdighet ända till klockan ett på morgonen. Där funnos dessutom en stor trumma och två fioler och en flöjt. Skalan med intervaller mindre än en halfton är ej alls särskilt eget för zigenarne, men det är vanligt bland alla Balkanfolk. Det användes även i den ortodoxa kyrkans musik (se Adrian Fortescue, The Orthodox Church, Catholic Truth Society, 1907). Ny rad Bland albanerna, det mest isolerade av alla Balkanfolk, består musiken av en massa mellantoner – små intervaller, som ingen västeuropeisk strupe kan korrekt återge. Alla de montenegrinska balladerna sjungas på detta sätt – ett mindre recitativ, som, inan man blivit van därvid, tyckes börja ingenstans och sluta överallt. Utan tillhjälp af en ~~kramofonskrift~~ grammofon, medelst vilken jag lyckats samla en del albanisk och montenegrinsk musik, är det omöjligt att studera den. Så snart den blivit transkriberad till vårt notsystem, är den till hälften borta. ~~Vi kunna~~ Det är ej möjligt för oss att kunna nedskriva mer än halvtoner. Därför är all tryckt s.k. zigenarmusik blott en efterapning, ej en reproduktion. Så blir t.ex. en montenegrinsk ballad, då den arrangerats för piano, ehuru den bibehåller en viss originalitet, något helt annat än samma ballad, sjungen utan ackompaniement av en infödd bonde.

Till s. 8 II

De i Albanien dansande zigenerskorna äro stundom mycket vackra och goda danserskor. De hava mycket dåligt rykte och anses i regel vara prostituerade. Ezzad Bey höll ett stort antal sådana i Tirana. De dansande zigenarna strömma vanligen av svett efter de häftiga ansträngningar de göra, och plägа sätta fast mynten de få i den svettiga pannan. Ezzads danserskor sades alltid vänta sig guld.

Då zigenarnas musik i Ungarn och deras sång i Ryssland ~~utvecklat~~ tillvaxit sig ~~genom~~ publikens stimulerande applåder, har, särskildt den ungerska zigenarmusiken utöfvat ett stort inflytande på de största tonsättarnes verk. Dessa zigenare spela icke så mycket för sin egen njutnings skull, utan för att entusiasmera andra. ~~Där kan man se, huru genom yttre betingelser och genom gynsamma förhållanden den musikaliska begåfningen kan nå ett oanadt resultat.~~

I alla andra delar af verlden sjunga zigenarna sina smärre visor på sitt eget språk och för sig själfva. Sällan får en utomstående höra deras visor. De äro korta, enkla och melodiska. De sjungas vid tillfällen af sorg eller glädje, under vandringar, eller under enformig, daglig sysselsättning. Där finnas entusiastiska kärlekssånger, äfvensom erotiska visor, verser, berörande hvardagshändelser, mörka antydningar af skräcklegender och vantro. Formen, innehållet, melodien vexla i de olika ländernaa. Sångerna äro i regeln ytterst korta - vanligen ett par verser - eller ofta endast en, med fyra korta strofer. De äro kondenserade ända till det dunkla, och de rått uttryckta känslorna följa en efter en likt synen af en dröm utan någon egentlig logisk följd. De sammanbindande länkarna, de förenande idéerna inneslutas i zigenarnas själ genom tradition eller intuition. För icke-zigenare äro de mer eller mindre obegripliga. Melodien följer innehållet, - gycklande i dem af lättare innehåll, oändligt melankoliska i de sorgsna och någon gång vemodiga, då de gifva uttryck åt lifvets ~~höjdpunkt, eller ovetandegroternas~~ fåfänglighet, eller hårda öden. ~~under det att~~ i framställningen. Den vilda, intuitiva ~~sympatien hos zigenarna~~ prässar fram sympatiska den verkliga innebörden ~~af~~ sentimentalitet, må vara patos eller glädje. ~~hvilket uttryckes i toner och ord.~~

i framställningen